

AZ ELHUNYTAK EMLÉKEZETE.

Koronka Antal.

(1806—1885.)

Csikszentiváni Koronka Antal született 1806-ban Kövenden. Atyja Koronka László Aranyosszéken, utóbbi éveiben kevés ideig szolgabírói hivatalt viselt, anyja Huszár Mária. Az atya hivatala és kevés földbirtok jövedelméből majdnem egyszerre négy fiut taníttatott: József, a keresturi gymnasiumnál lett tanár, László fiscalis procurator a királyi táblánál, később a hatvanas években kormányzéki tanácsos, Lajos kercesdi birtokos és községi jegyző, Antal a harmadik fiu, a papi pályát választotta. Volt még két leány testvér, kik Kövendre mentek férjhez. Koronka Antal tanulását a kövendi falusi iskolában kezdette, onnan Kolozsvárra vitetett és ott végezte tanulmányait. A szorgalmas és eszes fiu csakhamar az elsők közé küzdötte fel magát, s oly szép sikerrel végzett, hogy 19 éves korában 1825-ben Abrudbányára rendeltetett segédpapnak. Alig egy évi segéd-papsága után káli rendes papnak választatott. Onnan 1832-ben Mészköre, 1842-ben Várfalvára, 1850-ben Kövendre, 1855-ben Torockóra vitetett papnak. Mészközi papságának idejére esik, hogy Tordán akkori tordai tanár: Székely Sándornak (később püspök) kolozsvári tanárrá választása által üresedés állott be a tanári és papi pályán, s egyik, avagy másik állomás elnyerhetésére a tehetséges ifju pap jogos aspiratióval volt, s ezt nemcsak képzettsége, hanem illetékes helyekről lett biztatás után teljes reménnyel hitte is. Nem ugy történt. Csalódott. Hanem ezután sok megtiszteltetésben részesült az egyház részéről. Csakhamar aranyos-tordai egyházköri jegyzőnek választatott, 1839-ben püspök Székely Miklós mellett egyházi jegyző gyanánt végezte keresturfi székben a püspöki egyház-vizsgálatot, mindenütt szeretettel fogadták az ifju papot, ki a jegyzői teendők mellett az alkalommal majd minden egyházban prédikált, kedvencz lett és szép hirt szerzett magának. Egy primor nemes beszélte e sorok írójának, miszerint annyira megtetszett neki a fiatal pap, hogy kedves és művelt leányát feleségül adta volna (azon időben a primor nemes leányokat még nem igen adták volna falusi paphoz). 1848-ban a vallásügyi enquette a felekezetek Budapestre meghivatván, az unitárius egyház Koronka Antal és Gyöngyösi Istvánnal képviseltette magát. 1850-ben aranyos-tordaköri esperessé választatott, s az unitárius egyházközönség nagy bizalmával és kitüntetéssel ajándékozta meg. Mindezen megtiszteltetések ellenére, ha begyógyult is az ifju csalódás, a sebhelyet látta, s egy néma fájdalom sajtója egész életén keresztül huzódott.

Koronka Antal 1829-ben nősült, kövendi Kovács János leányát, Borbárát vette feleségül. E házasságból 4 gyermek született, de csak két leány érte meg a férjhezmenetel korát, a többi kiskorában halt meg; férjhez ment két leánya közül is egyik a közelebbi években meghalt. E két leánytól kilencz unokája maradt, a kik véghagyományára értelmében közvetlenül volnának örökösei vagyonának. Nem lehet mondani, hogy e házasság boldog és boldogító lett volna; vagy a férj pályája, hivatása, s nagyobbra törő aspirációjától elfoglalva, vagy a nőnek a házi élet édes csendjén és örömein csüngni óhajtása, vagy mind a kettő együtt megzavarták a házasságot s válás következett. Az újból kibékülés után a fiatal feleség csakhamar súlyos betegségtől lenyomatva, koporsóba hajtá fejét. Másodszor nősült 1850-ben; egy közönséges székely leányt, illetőleg elvált özvegyet vett nőül; ennek is pár év múlva, mint felfogás, érzelem és miveltesség tekintetében nem egybeillő dolognak, elválás lett a vége. Harmadszor nősült 1856-ban; néhai Sylvester György kolozsvári unitárius pap és tanár leányát, Sylvester Zsuzsánnát, vette feleségül torozkói papságában. A mivelt kolozsvári nő a férj előbbi, majdnem cynicus életmódjában új életet teremtett, sőt gondolkozására is befolyást gyakorolt; mint szeliden csörgedező patak a kövecses hegy oldalát lesimogatja, az új butorokkal új szellem lépett a házhoz, nem a parancsoló, a durczás nő jellemében, hanem az okos, az engedékeny, a simulékony nő képében, s habár e házasságból született egyetlen gyermek 8—9 éves korában meghalt, a harmincz évig tartott házassági együtt-lét mindkettőre nézve boldog volt, s midőn az utóbbi években többször szélhűdés érte a férjet, mindig féltékenyen gondozó feleség maradt, s az utolsó perczekben is, midőn 1885. január 15-én d. u. 2 óraker végzetes szélhűdés érte, neje karjaiba hanyatlott, s a női kebel érezte meg a szívnek utolsó dobogását.

Koronka Antal életéből kiválólag két erős jellemvonás dombozik ki: a folytonos tanulás és a vagyon s birtokszerzés. Azon időben, melyben Koronka Antal a collegiumi tanulmányokat végezte, kevés volt az a tudomány, mit az iskolából kihozhatott, s még szűkebb az a magyar irodalom, a miből az ott nyert alapra építhetett volna; legfeljebb a theologiai tudomány, mely a bibliát bibliából magyarázta, volt az a tudás, a mit egy pap az iskolából az életbe hozhatott. Koronka Antal, mint falusi pap, szűkös papi jövedelméből nem szerezhette meg az akkor fejlődő magyar irodalom termékeit; bejárt hát a szomszéd városokba, s onnan hozogatott ki ismerőseitől könyveket, ujságokat; később torozkói papságában már több módja levén, szép könyvtárt állított, melyek többnyire szép irodalmi termékek, s az 1825-ik évben iskolából falura került ifju mindig figyelemmel tudta kísérni már nemcsak a magyart, hanem, későbbi éveiben a német nyelvet is megtanulván, az európai irodalmat és eseményeket is, s mindig a kor színvonalán tudott megállani akkor, a midőn hasonló pályán levő kortársai a falusi élet kódébe voltak kénytelenek nagyrészt elmerülni. Káli papságában Vásárhely levén a közelebbi város, oda járogatott be, s ebben a kir. táblai vá-

rosban, a hol, mint a hagyomány mondja, a kufárné is Verbőcziből idézett, testvére László, ki fiscalis ügyvéd volt, utmutatója nyomán nagy ivrétű kötetben összeirogatta azon törvényeket, rendeleteket, melyek a magán életre s egyházi ügyre vonatkoztak. E jegyzetet később is folytatta; az 50-es években jött patenseket s a későbbi időkben történt nevezetesebb jogi döntvényeket s különösebb rendeleteket bejegyezte. E jegyzetekből sok ügyben tudta tájékozni magát, s hasznos tanácsokat tudott adni másoknak is. Szakkönyvei s újabb kori realis irányu tudományos munkái nem voltak, s hivatalos elfoglaltatása miatt nem is üzött valamely tudomány ágát; annál többet olvasott másnemű termékekből. A szép és velős mondatokat, gondolatokat, hasonlóan törvénygyűjteményéhez, ivrétű könyvben, tárgyszorozatilag bejegyezte, azokat többször átlapozta, saját gondolatait s ötleteit utközben is leirta. Mint papnak, ezekre volt legnagyobb szüksége, s ezeket tudta is hasznosítani. Egyházi beszédeibe, dolgozataiba ezek a mondatok és idézetek voltak beleszőve, és sokszor oly sűrűn, hogy az eszmei összeköttetés nehezen volt kivethető. Az ember mikor olvasta vagy hallotta egyházi beszédeit, el is felejtette keresni a főeszmei összeköttetést; ugy jött, mintha mind gyöngyszemek hullanának, s azokat csak felszedni és a kebelbe rejteni kellene. Várfalván írta és adta ki két imádságos könyvét, melyek szintén bibliai idézetekkel vannak telve és igen széppé teszik. Mint írói ember és már híressé vált pap, figyelmet keltett nemcsak egyházi tagok, hanem világi nagynevű emberek előtt is. Várfalvi papságában kereste fel a gerendi gróf, Kemény József; mint Koronka mondta, éppen kemenczerakással volt elfoglalva, kimosakodott s mintha semmi ilyféle munkát nem végzett volna, egy pár órát társalgott vele a gróf, megnézegették a falu melletti római várhelyet és az alatta levő ugynevezett Hibla kertet. Toroczkoí papságában a touristák közül több irodalmi nevezetességü férfi kereste fel, s dicsekedve emlegette azok neveit. Szintén van még egy bibliai mondatok, ugynevezett textusok gyűjteménye. Mikor valamely hasonló tartalmu könyv jelent meg, önelégülten szokta mondani, hogy neki annál több és szebb gyűjteménye van. Két könyörgéses könyvén kívül sok egyházi beszéde jelent meg nyomtatásban, melyek részint zsinaton, részint halottak felett, részint különösebb alkalommal mondattak; sokszor irt másoknak is, bizonyos emlékűnnepélyek alkalmára. Természetes, hogy a szellem kincse is ér valamit, s meg is vette az árát aranyokban. Kéziratban egy nagy csomó egyházi beszéde van. 1850-ben az octroyalt alkotmány megünneplésére a Bágyonban székelő Bezirkera-tus Koronka Antalt hívta meg egyházi beszéd tartása végett, a helybeli lelkész, Ferenczi Máté azt a megtiszteltetést nem fogadván el. Be volt rendelve a vidék intelligentiája az ünnepélyre; itt nagy beszédet mondott, abból indulván ki, hogy az egy éves csecsemő Hercules bölcsőjében fojtotta meg a kigyót (az octroy. alkotmány a forradalmat). Az aranyösszéki berendelt intelligencia rossz benyomással távozott irányában, s nem lett alkalma többé azt megváltoztatni. Csakhamar következett ezután, hogy a szebeni Landstag küszöbét átlép-

te. Tájékozatlanság, vagy a haza ügye reménytelensége vezette erre, nincs eldöntve. Hanem bőven meglakolt érette, előbb a felszentelendő fiatal papság demonstratiojában, s később is mindig éreznie kellett az egyházban a közvélemény súlyát, s lépése keserű következményeit. Egyházi beszédein bizonyos philosophusi resignatio ömlik át; nem hevít, nem melegít, s a hit szárnyain is nem emel fel, de annál inkább ragyog és tündöklök.

Egy másik jellemvonása volt a vagyon és birtokszerzés. Ön-kénytelen természeti ösztön volt-e, vagy több kedvetlenségei ellen menedéket készített-e benne lelkének, alig lehet megmondani; annyi igaz, hogy bizalmas köröbben többször mondta: megmutatom, hogy egy pap sem szerez annyit, mint én. Be is váltotta szavát; gazdagabb pap tán lehetett, de a ki annyit, s oly szűk jövedelemből szerzett volna, midőn majd semmit sem örökölt, aligha. Összes földbirtok-szerzeménye felmegy negyvenezer forintra, s merem állítani, hogy e szerzésnek főtényezője a takarékosság volt. Hallottam nyilatkozni, hogy a legelső 100 forint, melyet könyörgéses könyvéért kapott, volt szerzeményeinek alapja; feltette magában, hogy abból semmit sem költ, hanem szaporítja, s midőn papi bérjövödelme nagyrészt háztartásra ment, a 100 forintot szaporitgatta szerencsés földbirtokvásárlás, annak hasznos továbbadása által. Mint mondá, soha készpénzzel nem tudott vásárolni, hanem kicsinálgatta később. Éles esze hirtelen felismerte a körülményeket és az alkalmat mindig meg tudta ragadni. Sokszor mondta, hogy a vagyonszaporításra csak idő kell és hosszú élet. Természetes, hogy ehhez hozzá van kapcsolva a takarékosság is, mert hány nem örökölt vagy nyert sokat, de ha nem volt takarékosság, elapadt a sok. S ha a takarékosság még fősvénységgé megy, természetes, hogy a szerzési erő hatványozódik. Egy ifjut egykor szivarozni látott, s így szólt hozzá: ki tudnám mutatni, hogy a mióta a pipázásról lemondtam, azóta 10 hold földet szereztem. Bort, szeszest italt nem ivott, s ha esetleg vagy egy kártya-kompaniába bevonatott, természetes, hogy pénztelen kártyázásba, oly minden érdek nélkül játszott, hogy fel kellett menteni, nehogy elrontsa a többiek érdekesültségét. Általában semmi más szenvedélynek nem adózott. E takarékoság néha tulságba ment. Maga beszélte, hogy özvegysége idejében bezárta a kapu ajtót, nehogy valaki meglepje, s földes levén szobája, megtapasztotta, keszkenőjét kimosta, téglázta katonásan stb., s mindaz, a mit itt czéltalan is volna elbeszélni, meggyőzhet, hogy szép vagyona szerzési főtényezője a takarékoság volt. E takarékoságot megkívánta még pedig kemény szívű szigorral azoktól is, a kik hozzá voltak kapcsolva, vagy legalább irányukban is gyakorolta, noha a kikkel különösebb viszonyban nem volt, számítólag nézte a fényűzést, vagy vesztegetést. Unokái az apa szegényes állapota miatt azon pontra jutottak, hogy az iskolát elhagyják Tordán, nem levén csizmájuk, figyelmeztetve lett erre az akkor már gazdag nagyapa, s midőn a fölkért közbenjáró azt vélte, hogy az egy szót sem szóló nagyapának meglágyult a szive, e szókkal fordult a közbenjáróhoz: Te hiszed, hogy szegény? Nemcsak hiszem,

hanem tudom is, — felelt a közbenjáró. — Ne hidd, ugymond, a ki hosszú pipaszárból pipázik, az nem szegény; és nem adott egy csiz-matalpra valót az unokáinak. Aprólékos dolgok ezek, s talán ki is maradhattak volna, de úgy vélem, a jellemet ily aprólékos dolgok tüntetik ki leginkább; másfelől általános dolog, hogy a meggazdagodás forrását a közvélemény mindenben, csak abban nem keresi, a honnan az ered. Aztán Koronka Antal élete már meglehetősen pénzzel abba az időbe is beleesett, a melyben az uzsora törvény egy néhány évig szűnetelt. (Nem ajánljuk lelkészársainknak a vagyonszerzés e módját. Szerk.) S végül ő maga mondta e sorok írójának, hogy neki könnyebb, mint sok másnak; ő gyermeket, s kivált fiugyermeket nem taníttatott, iskolára, egyetemre nem költött, s nem hordozta azon költséget, melyek egy fiugyermek neveléséhez, tanításához vannak kapcsolva. Hogy felhasználhatta volna közczélokra stb. stb. s élt volna belőle a világ síkjára kiszállva . . . az oly természetellenes, mint a hideg és meleg egyesítése; oly ellenkező, mint az, hogy valamely dolog egyszerre hajlékony és merev legyen. E kettő egyszerre és együtt még soha sem történt meg.

Koronka Antal jellemének kiegészítéséhez tartozik, hogy benne nem az érzés és szenvedély, hanem az értelem volt domináló; egy pillanatra átismerte mások gyenge oldalait és értelmi súlyt gyakorolt felettük. Társalkodásában gunyoros és sértő megjegyzései voltak. Talán soha sem sirt, soha sem nevetett, s fájalmát senki nem látta; a világtól, az élettől kapott sebeket benn hordozta. Egyházi beszédeiből, sőt könyörgéseiből olyforma tűnik ki, mintha valamely nagy világfájdalom súlyának prestige alatt állott volna. Azonban szívélyes volt azokkal szemben, a kik tanácsát kérték, vagy ügyeiket elpanaszolták, s szívesen szolgált jótanácscsal ott, a hol az ön-érdek megengedte.

Mint esperes, 33 évig tartotta kezében az aranyos-tordai egyházkör kormányát és vezetését, elég erélylyel, nagy bölcsességgel és tappintattal; alatta az egyházak vagyoni kezelése érezhető lendületet nyert; hiányzott azonban, vagy tán nem is akarta azt a cemenetet, mely a környék papjainál az együttmunkálás s szellemi emelkedettség előmozdítását eszközölhette volna, legalább saját szakmájukban; az általános tankötelezettségnek is nem nagy barátja volt elvből. Úgy vélekedett: tanuljon, a ki akar és tud tanulni, egyébre is van szükség. Az egyik kétségen kívüli jó elvnek, a vagyonosodásnak alárendelte, s mintegy áldozatul tette a másik kétségen kívüli jó elvet, az általános oktatást. Egyébaránt a környék és papjai, ismerősei és barátai s az egész egyházközönség a tisztelőnek egy bizonyos nemével adózott a bő tudomány, tapasztalatok és ismeretekben gazdag férfin, pap és esperes irányában.

OSEGEZY LÁSZLÓ.

GYÖNGYMONDATOK.

(Ujkori íróktól.)

Alkalmazkodás.

A hizelgés, odaadás nem mindig vétek, sőt gyakrabban erény, különösen az ifju embereknél. Azon jószág, mely szerint valaki velünk elbánik, minket hozzácsatol; ekkor, ha neki engedünk, ez nem visszaélés; ez azért van, hogy őt meg ne szomorítsuk, és így jó helyett neki rosszal ne fizessünk. Rousseau.

Az ember mindig alkalmazkodjék a többséghez és soha se keresen külön feltűnést. Minden tulzás botrányos; az okos ember sem öltönyével, sem nyelvezetével nem nyegléskedik és vetély nélkül utánozza a közhasználat változatait. Nem jó bármely okból is, makacsul futni attól, a mit az egész világ követ; és jobb megszenvedni, hogy a bolondok közé számláltassunk, mint a bölcs részen egyedül lenni. Molière.

Meg kell hajolni az időknek makacsság nélkül; s elsőrendű boldonság abba vegyülni, hogy a világot megjobbítsuk. Molière.

Sohase leszen terhére az idegeneknek, a ki az övéihez kedvezően alkalmazkodik. Plautus.

A dolgok tulajdonaihoz és viszonyaihoz alkalmazkodás az okosság legelső szabálya. Feder Henrik.

Hogy mások hozzánk illeszkedjenek, annak gyakran legrövidebb és legsikeresebb módja a hozzájuk alkalmazkodás. La Bruyere.

A kötelességek rendszerében élni kell tudni a felsőbbekkel, az egyenállásuakkal, az alsóbbakkal s önmagunkkal: a felsőbbeknél tetszést nyerni aljasság nélkül; becsülést és barátságot mutatni az egyenlőkhöz; nem éreztetni nyomasztó felsőbbiséget az alsóbbal; magunkban pedig a rátartás illő értékét megőrizni. Lambert őrgrófné.

Semmi sem oly tetszetes, mint azon érzelmes személyek, kik a másokkal való viszonyt óhajtják. Lambert őrgrófné.

Alkalmom.

Vannak, kik nagyokká lennének, ha alkalom volna rá; valódi nagyok pedig azok, kik arra maguk adnak alkalmat. Hegner.

Némelynek az alkalom tán kedvezőleg ajánlkozik, de lehető vesztését igen könnyen megelőzheti, — legszebben munkával értékesítve. Corneille Tamás.

Idő a gazda és sietni int. Shakespere.

Közli: **Kiss Mihály.**